

Med Atheninstitutets Vänner i Makedonien

Det ser ut som en tanke, och är nog just det, att två resor i Paradisresors regi under 2016 har gått till Grekland; länderna längre österut har på sistone blivit allt mindre lockande för fredliga antikintresserade resenärer. Efter vårens primörresa i Attika och till Peloponnesos under ledning av Institutets personal, gick nu en höstlig resa i slutet av oktober till Makedonien med Thessaloniki som bas och med erfarne ciceronen Jesper Blid Kullberg som guide.

Vårt mål första dagen var helt naturligt Pella, det makedonska kungadömet huvudstad, kung Philip II:s och sonen Alexanders födelsestad. Staden breder ut sig över ett stort område. Den är byggd från och med slutet av 400-talet [f.Kr.](#) efter hippodamisk stadsplan med regelbundet gatunät. Det centrala torget, Agorá, var enormt stort, cirka 200 meter i kvadrat, omgivet av saluhallar. Makedonerna utvecklade byggnadstekniken genom att bränna tegel och konstruera tunnvalv. I museet finns flera vackra golvmosaiker i så kallad pebble-teknik, makedonernas metod att använda små olikfärgade runda stenar för att komponera mosaik. Även mosaiktekniken var faktiskt makedonernas uppfinning, 200 år före mosaikstilarna i Pergamon och Pompeii. Mosaikerna prydde särskilt golven i gästbudssalarna, andronerna. Här fick även adelsmännens hustrur vara med; de hade stor betydelse i detta aristokratiska samhälle.

Vårt nästa mål var det gamla makedonska maktcentret Aigai invid den moderna byn Vergina söder om Pella. I sydost kunde vi dunkelt se Olympens molnhöljda hjässa. Aigai ligger nordväst om Olympos, invid bergsområdet Pieria, där skaldekonstens beskyddare, de nio Muserna, även kallade Pierierna, höll till.

Aigai var makedonernas ursprungliga huvudort, och den behöll sin nimbus även under storhetsperioden, när Pella utvecklades till deras huvudstad. I Aigai begravdes de makedonska kungarna och här kunde vi nu beundra de luxuösa gravarna i en stor gravkulle. Den mest kända och omdiskuterade av dessa är den som Manolis Andronikos grävde ut 1977 och som med stor sannolikhet rymmer Philip II:s grav. Kungens skalle kunde identifieras med ledning av att hans ena öga var skadat. Men avgörande är den skada han fick i ena benet av en lans i slaget vid Chaironeia 338 [f.Kr.](#)

År 336 firade Philips dotter Kleopatra sitt bröllop med stor festivitas här i Aigai. Men festen fick ett brått och dramatiskt slut. En makedonisk man rusade fram till kungen där han satt på teatern och högg honom till döds med en serie svärdshugg. Detta innebar inledningen till en ny epok i Makedoniens historia. Kungens 20-årige son Alexander övertog makten och utövade den redan från början med maximal kraft genom att utan pardon slå ned alla uppror. I synnerhet näpste han Thebe genom att jämna staden med marken.

Just i Thebe hade Philip som ung varit gisslan tillsammans med ett antal

unga makedoner. Detta var en lyckträff för hans karriär. I Thebe lärde han sig nämligen den berömde härföraren Epameinondas geniala stridsteknik, den sneda linjen. I kombination med makedonernas beväpning med flera meter långa lansar skulle denna visa sig vara en obetvinglig stridsteknik.

Philip levde i månggifte, men hans främsta gemål var den synnerligen kraftfulla Olympias från Epeiros. Hon födde år 356 Alexandros, och det sägs att översteprästinna vid Artemistemplet i Ephesos då var närvarande i Pella för att underlätta födseln. Men i hennes frånvaro passade Herostratos på att bränna ned hennes tempel och blev herostratiskt ryktbar på kuppen.

Inne i den stora kullen med kungagravarna fanns ett litet museum under jord. Här finns utsökta guldföremål som vittnar om det makedoniska hovets rikedom: guldkronor i form av graciösa lövkransar i guld, förgyllda halskragar och förgyllda pilkoger. Och här finns Philips benskrin, en *larnax*, en box helt i guld med den tolvuddiga stjärnan av guld på locket, och en lika vackert utformad *larnax* för någon av Philips gemåler. Detta var ett kungahus med stora resurser.

Vår andra studiedag åkte vi längre söderut längs kusten, ned till Zeus stad Dion, Makedoniens heligaste stad, som ligger invid Olympos nordöstra sida. Vädret blev gradvis klarare. Vi spanade ivrigt och snart fick vi faktiskt se en skymt av Olympens topp.

Dion var makedonernas viktigaste religiösa plats under Philips och Alexanders tid och ett hundratal år framåt. Här arrangerades festspel och frambars offer till främst härskaren däruppe på berget. I Dion finns emellertid inte mycket bevarat från äldre makedonsk tid. En väl bevarad latrin med ett trettiotal sithål från romersk tid fångade vårt betänksamma intresse.

Vi åkte nu norrut till Lefkadia för att se det gamla makedonska Mieza. Härifrån kom flera av Alexanders befälhavare. De blev rikt belönade och kunde bygga monumentala gravar under gravkullar. Vi gick nedför trappor och kom ned till en mycket välbevarad fasad utformad som en tempelgavel.

Den kolonettprydda fasaden är krönt med en dorisk triglyffris och ovanför denna finns ännu en fris och därovanför en tredje fris med kolonner. Bemålningen är mycket väl bevarad på grund av den underjordiska belägenheten. I tympanon ovanför är den mörka färgen helt bevarad. Det hela kröntes av tre stora antefix bemålade med stark blå färg. Här fick vi verkligen bevis för att antika tempel var bemålade.

Vår tredje dag ägnade vi helt åt Thessalonikis sevärdheter från antiken. Under ledning av vår kännare av byzantinsk tid, Jesper Blid, lotsades vi från den ena byzantinska kyrkan till den andra. Presentationen av dessa hindrades eller inskränktes dock i hög grad av de synnerligen välbesökta gudstjänster som pågick där. Vi fick likväl en inblick i Hagia Sophia från c:a 700, Hosios Dimitrioskyrkan från c:a 450, byggd ovanpå ett romerskt bad, och Achiropítoskyrkan från 400-talet. Flera grekiska kyrkor har detta namn. ”icke gjord med händer”.

Vi fortsatte till den välkända Rotundan, som kan ses som en mindre motsvarighet till Pantheon i Rom. Den var kejsar Galerius residenssal. Den hade länge varit under renovering, och Jesper blev förtjust när han fann att alla byggnadsställningar var borta och att de mosaiker från cirka 400 som finns kvar uppe vid taket framträdde i full färgprakt. Vi fortsatte vår stadsvandring ned till Galeriusbågen, där tämligen välbevarade reliefer skildrar kejsarens strider med barbarer, det vill säga germaner, som på hans tid för första gången trängde in i Grekland.

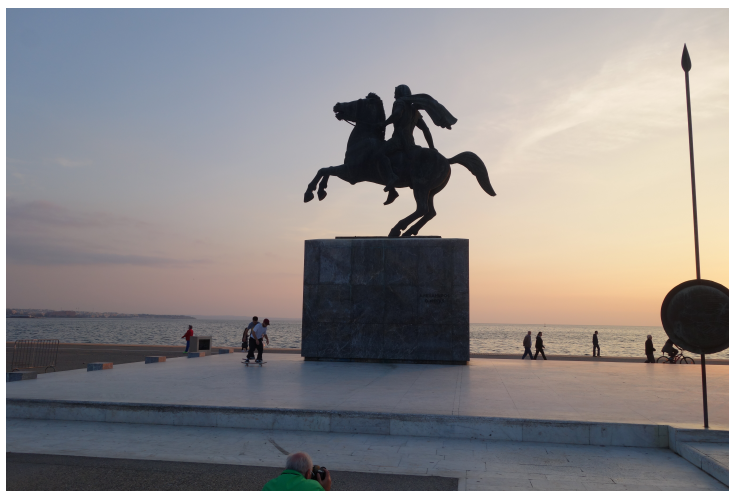
Resten av eftermiddagen ägnade vi åt det Byzantinska muséet. Här fanns ikoner i mängd från tidig tid fram till 1700-1800-talen. Vi noterade de obetydliga stilförändringarna under århundradenas lopp. Ikonmåleriets konservativa natur är omisskännlig. Vi konstaterade att keramikkonsten hade deklinerat mycket starkt under senantik och medeltid. Däremot betraktade vi förundrat och storögt de synnerligen konstfulla mässhakar som finns att se här.

Nästa dag checkade vi ut från vårt förnämliga hotell, och vår värderade chaufför styrde kosan österut, till halvön Chalkidikis östra sida, till Stageira, där Aristoteles växte upp som son till en läkare. Den lilla staden ligger på en liten utskjutande halvö. Vi besåg stadens oansenliga folkförsamlingsplats och vandrade sedan ned till en badvik som i det gott och väl 20-gradiga vädret var nog så lockande. Vi kunde lätt föreställa oss att lille Aristoteles som barn gillade att svalka sig här och leta efter spännande krabbor och andra intressanta saker. Han fick nog redan som barn det grundmurade intresse för naturen som vi ser i hans skrifter.

Vårt nästa mål var Philippi. Denna stad som hade grundats av kolonister från ön Thasos, men intogs av Philip II år 356 och byggdes ut till en betydande stad. Teatern är från hans tid. Staden ligger invid en hög akropolkulle på östra sidan av den fruktbara men vattensjuka Dramaslätten. Hit kom Paulus på sin missionsresa men fängslades och fick sitta en tid i den fängelsehåla som vi nu kunde bese.

Philippi blev en välkänd historisk stad år 42 [f.Kr.](#), när de två Caesarmördarna Brutus och Cassius hade dragit samman sina härar här för att drabba samman med Antonius och Octavianus. De två stora härarna möttes i två drabbningar. Den första fick ett egendomligt och snöpligt slut. Cassius fick av misstag uppfattningen att Brutus hade besegrats och tog därför i sin förtvivlan sitt liv. Men Brutus hade inte blivit slagen. Utan efter några dagar gick han på nytt till anfall men besegrades. Även han såg då självmordet som enda utvägen. Dessa drabbningar avgjorde sålunda på ett märkligt och för Caesarmördarna snöpligt sätt striden. Senare drabbade ju som bekant dessas två motståndare i sin tur samman i slaget vid Action år 31 [f.Kr.](#), då Octavianus segrade och senare fick hedersnamnet Augustus.

Vi fortsatte nu till Kavalla, där vi besökte Atheninstitutets filial och mottogs gästfritt med vin och tilltugg av föreståndaren Elisabeth Gullberg. Vi hade även nöjet att träffa förre föreståndaren Thomas Thomell, som under sin tid utvecklade verksamheten till den omfattning den har idag.

bakgrund för ett gruppfoto.

Vi checkade in på ett hotell vid hamnen och tog nästa dag båten ut till Thasos. Där besökte vi det lilla muséet och den intilliggande antika staden. På återvägen till Thessaloniki besökte vi den athenska kolonin Amphipolis som erövrades av Philip II. I närheten besåg vi det monumentala marmorlejonet, som passade bra som

Vi avslutade dagens studier med ett besök i Olynthos, ursprungligen grundad på 600-talet av kolonister från Euboia. Staden imponerade med sin vidsträckta regelbundna stadsplan. Efter återkomsten till Thessalonike tog vi åter in på vårt fina hotell. Sista dagen ägnade alla var och en åt sina preferenser innan hemfärden, fyllda med nya intryck och kunskaper. Vi hade åter upplevt en mycket givande resa i Paradisresors välplanerade regi.

Sven-Tage Teodorsson